

Subject Area
Sociology

Year: 2022
Vol: 8
Issue: 96
PP: 1110-1122

Arrival
27 January 2022
Published
24 March 2022
Article ID Number
3906
Article Serial Number
26
Doi Number
<http://dx.doi.org/10.26449/ssj.3906>

**How to Cite This
Article**

Şahingöz, S. (2022).
“Türkiye’nin
Toplumsal Yapısında
Kentsel Yoksulluk Ve
Kentsel Yoksulluğun
Toplumsal Boyutları”
International Social
Sciences Studies
Journal, (e-ISSN:2587-
1587) Vol:8, Issue:96;
pp:1110-1122

Social Sciences Studies
Journal is licensed under a
Creative Commons
Attribution-NonCommercial
4.0 International License.

Türkiye’nin Toplumsal Yapısında Kentsel Yoksulluk Ve Kentsel Yoksulluğun Toplumsal Boyutları¹

Urban Poverty and Social Dimensions Of Urban Poverty İn Turkey's Social Structure

Selcan ŞAHİNGÖZ¹

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale/Türkiye

ÖZET

Yoksulluk olgusu insanlık tarihinin kadim dönemlerinden beri var olan bir olgudur. Bu noktada geçmişten bugüne yoksulluk dünya toplumlarının en önemli sorunları arasında yer almaktadır. Yoksulluk geçmişten bugüne değişen boyutları, kökenleri ve neticeleri ile günümüz dünyasında da halen varlığını devam ettirmektedir. Farklı bilimler tarafından inceleme konusu olan yoksulluk tartışmalı bir alandır. Bu açıdan bakıldığında yoksulluk olgusunu değerlendirirken ekonomik faktörlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve toplumsal gerçeklikleri de hesaba katmak gereklidir. Dolayısıyla yoksulluk sosyal gerçekliğin içerisinde çok boyutlu bir olgudur. Dünya ölçeğinde gelişen kapitalist sistemler buna bağlı olarak gelişen küreselleşme olgusu ve neoliberalizm yoksulluğu çeşitlendirmiş ve derinleştirmiştir. Dolayısıyla tüm dünyada artan kentsel yoksulluk Türkiye için de oldukça önemli bir sorun alanını yansıtmaktadır. Bugün Türkiye’de bireyler genellikle büyük kentlerde yaşamaktadırlar. Bu kentler aynı zamanda büyük yoksullukların kendini inşa ettiği alanlardır. Bu bağlamda kentsel yoksulluk kentin sosyal bünyesine sirayet ederek kentlerde yaşanan toplumsal sorunlara ve tüm toplumu ilgilendiren konulara kaynaklık etmektedir. Bu noktada, bu çalışmanın amacı; yoksulluk olgusuna genel hatlarıyla değinmek ve Türkiye’nin kentlerinin gerçeği olan kentsel yoksulluk olgusunu inceleyerek kentsel yoksulluğun toplumsal alandaki etkilerini, görünümünü ve kentsel yoksulluğun kaynaklık ettiği sosyal sorunları değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Yoksulluk, Sosyal Problem, Kentsel Yoksulluk.

ABSTRACT

The phenomenon of poverty exists since ancient times in human history. At this point, from past to present, poverty has become one of the most important problems of the world societies. Poverty, which dimensions, origins and consequences changed over time, still exists in today's world. Poverty, which is the subject of study by different sciences, is a controversial area. When viewed from this angle, it is necessary to consider social, cultural, and societal realities as well as economic factors when evaluating the phenomenon of poverty. Therefore, poverty is a multidimensional phenomenon in social reality. Capitalist systems developing on a world scale and the accompanying phenomenon of globalization and neoliberalism developing have diversified and deepened poverty. Hence, the increasing urban poverty reflects a very important problem area for the world as well as for Turkey. Today, individuals mostly live in big cities. These cities are also areas where great poverty is emerging. In this context, urban poverty spreads to the social structure of the city and causes social problems and issues that concern the whole society. This study aims to address the phenomenon of poverty in general terms and to evaluate the effects and appearances of urban poverty in the social area and the social problems caused by urban poverty by examining the phenomenon, which has become the reality of cities in Turkey.

Key Words: City, Poverty, Social problem, Urban poverty.

1. GİRİŞ

Yoksulluk insanlık tarihinin hemen her döneminde görülmüş ve toplumları etkilemiş bir olgudur. Kadim zamanlardan beri varlığını devam ettiren yoksulluk olgusu dünyanın karşı karşıya olduğu en eski ve en büyük sorunlardan biridir. Yoksulluk olgusunun boyutlarını, kökenlerini ve neticelerini ele aldığımızda onun yalnızca iktisadi terimlerle ele alınamayacak kadar karmaşık bir sorun alanı olduğunu görürüz. Dolayısıyla yoksulluk sosyal gerçekliğin içerisinde; ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel özellikleri ile çok boyutlu bir olgudur. Yoksulluk bir sorun alanı olarak sosyo-kültürel arka planında birçok çıkmazı barındırmaktadır. Bu noktada yoksulluk hem bir olgu olarak hem de toplumsal yapıda meydana getirmiş olduğu değişimler ve sorunlarıyla birlikte sosyolojik bir duruma karşılık gelmektedir.

Günümüz dünyasında hızla artan refah seviyesi ve zenginliğe rağmen yoksulluk derinleşerek varlığını halen devam ettirmektedir. Bu bağlamda yoksulluk dünya toplumlarının baş etmeye çalıştığı en önemli sorunlardan biridir. Dünya genelinde var olan ekonomik sistemler ve buna bağlı olarak gelişen gelir dağılımı eşitsizliği, işsizlik, ekonomik kriz gibi olumsuz nedenlerle birlikte yoksulluk giderek artış göstermiştir (Saçlı, 2019). Dünya’da görülen küreselleşme ve buna bağlı olarak gelişen neoliberal politikalar yoksulluğu besleyici yönde olmuştur. Küreselleşme süreci ile birlikte artan eşitsizlikler yoksulluğu artırıcı niteliktedir. Dolayısıyla en zengin dönemleri yaşayan dünya yaygın bir küreselleşme söylemi içinde, aynı zamanda yoksul insanların en yüksek düzeyde olduğu bir dönemi de yaşamaktadır (Şenses, 2019). Neoliberal küresel ekonominin var olduğu günümüz dünyasında

¹ Bu makale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı Programı’nda yapılan, “Kentsel Yoksulluk ve Kentsel Yoksulluğun Toplumsal Görünümleri: Ankara Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

benimsenen politikalar gelir dağılımının bozulmasına neden olmakta ve bu durum yoksulluğun hacmini genişletmektedir. Tüm bu durumlara baktığımızda yoksulluğun özellikle kentlerde arttığını ve yapısal bir sorun haline geldiğini görmekteyiz. Şöyle ki, bugün dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşamaktadır. Bu kentler aynı zamanda büyük yoksullukların kendini inşa ettiği alanlardır. Kentlerde yaşanan yoksulluk olgusu sadece iktisadi terimlerle ele alınacak kadar basit bir durum değildir. Yoksulluğun kentsel alanda birçok toplumsal görünümü mevcut olmakla birlikte, kent yoksulluğu toplumsal sorunlara kaynaklık eden en önemli etkenlerden biridir.

Konuya Türkiye özelinde baktığımızda Türkiye’de kentleşme süreci, kırdan kente göç, neoliberalleşme süreçleri gibi durumların etrafında şekillenen kentsel yoksulluk olgusu Türkiye’nin kentlerinde en önemli sorunlardan biridir. Türkiye’de kentlerde artış gösteren yoksulluk ile birlikte kentler: İşsizlik, gelir dağılımı dengesizliğinin artması, toplumsal ve mekânsal kutuplaşmanın belirginleşmesi, kamusal hizmet alanının daraltılması gibi yoksulluğu besleyen süreçlerin etkisi altına girmiştir (Sipahi, 2006). Bu noktada yoksulluğun kısılcasına giren kentlerde yoksulluk olgusu kentin sosyal bünyesine sirayet ederek kentlerde yaşanan toplumsal sorunlara ve tüm toplumu ilgilendiren konulara kaynaklık eden en önemli konulardan biridir. Bu açıdan baktığımızda Türkiye’de kentsel yoksulluk kentlerdeki birçok toplumsal sorunun en önemli nedenlerinden biridir. Günümüzde Türkiye ekonomisinin kırılgan yapısı, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, işgücü piyasalarındaki dengesizlikler, ücretlerin düşüklüğü, yüksek enflasyon, sosyo-ekonomik krizler gibi durumlarla birlikte yoksulluk varlığını halen devam ettirmektedir. Dolayısıyla kentsel yoksulluk olgusu; kent ilişkilerini ve kentin sosyal bünyesini etkisi altına alan, toplumsal alanda birçok görünümü mevcut olan ve çözüm üretilmesi gereken bir alan olarak Türkiye’nin kentlerinde en önemli sorun alanlarından birini teşkil etmektedir. Bu nedenle konuya ilişkin çalışmalar oldukça önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde yoksulluk kavramı ve yoksulluğu arttıran makro ölçekli nedenler incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’deki yoksulluğun ve kentsel yoksulluğun boyutları ele alınmıştır. Türkiye’de yoksulluk olgusu incelenirken TÜİK tarafından yapılan yoksulluk araştırması verileri çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise kentsel yoksulluğun toplumsal görünümleri ve neden olduğu sosyal problemler daha yakından incelenmiştir.

2. YOKSULLUK KAVRAMI VE KAPSAMI

Yoksulluk olgusu geçmişten günümüze toplumların en önemli sorunlarından biri olmuştur. İnsanların tarih sahnesinde var oldukları günden bu yana çeşitli biçimlerde deneyimledikleri yoksulluk çok katmanlı sosyal bir olgudur. Gündelik yaşamın her formuna etki eden ve gittikçe derinleşen yoksulluk olgusu farklı disiplinler tarafından incelenmektedir. Bu açıdan baktığımızda birçok disiplin tarafından incelenen yoksulluk olgusu oldukça geniş bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksulluk olgusu üzerine yapılan çalışmalarda yoksulluğa dair farklı tanımlar ve yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bu bağlamda yoksulluk olgusu farklı parametreler tarafından şekillendiği için tek bir tanım üzerinde uzlaşmak pek mümkün olmamıştır. Dolayısıyla mutlak ve evrensel geçerliliği olan bir yoksulluk tanımlamasına rastlanmaz.

Yoksulluğun tanımlanması ve algılanış biçimi tarihin iktisadi ve sosyal unsurlarına göre farklılık göstermiştir. Geçmiş zamanlardaki yoksulluk halleri ile günümüz dünyasının yoksulluk hallerini karşılaştırdığımızda elbette ki büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklara rağmen değişmez şeyin bir “yokluk durumu” olduğu gözden kaçmamaktadır (Özbay, 2009). Konuyu daha yakından incelemek için belli başlı yoksulluk tanımlamalarına bakmakta fayda vardır.

Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımlamaya göre yoksulluk: Yoksul olma durumu, yoksuzluk, sefillik, sefalet, fakirlik durumunu ifade etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) tanımlamasına göre ise yoksulluk, genel bir ifadeyle insanların ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak ifade edilmektedir. Şenses’e göre (2014) yoksulluk bir halkın, bir ailenin veya bireyin asgari olarak yaşamını sürdürebilmesi için beslenme, giyim, barınma ve eğitim gibi maddi kaynakların yoksunluğunun yanı sıra sosyo-kültürel bazı temel ihtiyaçlarını karşılayabilme durumundan yoksun olması durumuna karşılık gelmektedir. Genel olarak yoksulluk yeterli gelir ve kaynak sahibi olmama, insan yaşantısı için gerekli olan gıda, su, giyecek, barınma, güvenlik, sağlık hizmetlerinden yararlanmak gibi temel insani ihtiyaçlardan yoksun olma durumu olarak tanımlanabilir (Oktik, 2008).

Tüm bu birbirinden farklı yoksulluk tanımlamaları ele alındığında yoksulluk sosyal gerçekliğin içerisinde çok boyutlu bir olgu olduğu için yoksulluğu tek bir boyutta, yoksulları ise tek bir grupta toplayarak açıklamak mümkün değildir. Çünkü yoksulluğun nedenleri, anlamları ve sonuçları farklı sosyo-kültürel bağlamlara göre değişiklik göstermektedir (Karakaş, 2010). Bu yönüyle yoksulluk çok boyutlu bir olgudur ve bu özelliklerine göre açıklanmaktadır. Birbirinden farklı yoksulluk kavramları düşünüldüğünde esasen durumun maddi kaynaklar faktörüne vurgu yapılmış olsa da yoksulluk olgusu toplumsal yaşamda birçok duruma karşılık gelen karmaşık ve

sosyolojik bir olgudur. Yoksulluk olgusuna sosyolojik açıdan yaklaştığımızda onun sınıf kavramı ve tabakalaşma sistemleri ile yakından ilgili olduğunu görmekteyiz. Günümüz toplumlarındaki tabakalaşma sistemlerine baktığımızda; tabakalaşma ilişkisinin servet, mülkiyet, maddi mallara ve kültürel ürünlere erişim gibi parametrelere göre şekillendiğini söylemek mümkündür. Daha çok ekonomik temelli olan sınıf kavramı günümüz tabakalaşma sistemlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Genel itibariyle baktığımızda sınıflar maddi kaynakların paylaşılmasındaki eşitsizliklere, bireyler arasındaki ekonomik ayrımlara dayanmaktadır (Giddens, 2012). Bu noktada alt sınıflarda yoksulluk olgusuna fazlaca rastlanmaktadır. Dolayısıyla yoksulluk toplumdaki eşitsizlik ve buna bağlı olarak toplumsal tabakalaşma ilişkileri içerisinde şekillenen çok boyutlu sosyolojik bir kavramdır.

Yoksulluk olgusu geçmişten günümüze kadar toplumsal yaşamın içerisinde var olmuş bir gerçeklik olsa da mevcut ekonomik sistemler ve dünyanın geçirmiş olduğu dönüşümler yoksulluğun biçimini, tezahürünü değiştirmiştir. Bu dönüşümlerin en önde gelenlerinden biri kapitalizm olgusudur. Şöyle ki dünyada kapitalizmin egemen olması ile birlikte yoksulluk olgusu farklı formlara bürünerek artış göstermiştir. Mevcut doğasında birçok eşitsizliği barındıran kapitalizm yoksulluğu besleyici özelliklere sahiptir. Yoksulluğun nedenlerine baktığımızda göze çarpan en önemli nedenlerden biri eşitsizlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer ifade ile bir toplumda sosyal sınıflar arası gelir dağılımı eşitsizliği ne kadar yüksek olursa yoksulluk oranları da o kadar yüksekte seyreder. Konuyu bir örnekle açacak olursak: Toplumsal tabakalaşma kuramlarının önemli düşünürlerinden biri olan Karl Marx'a göre kapitalist toplumlardaki yoksulluk olgusu kapitalist ekonomiden ve üretim süreçlerinden doğan eşitsizlik ile oldukça yakından ilgilidir (Marx ve Engels, 2009). Eşitsizlik bireylerin değil toplumların özelliği ile ilgilidir. Toplumsal yapıda eşitsizliğin tüm alanlara sirayet ettiği bir alanda bireyler kendilerine verilen rolleri üstlenmek zorundadırlar (Turner, 1997). Bu bağlamda kapitalist toplumlardaki eşitsizlikler bireyleri git gide yoksullaştırmaktadır. Esas itibari ile yoksulluk kapitalist emek piyasası tarafından beslenmektedir (Marx ve Engels, 2009).

Yoksulluk olgusunu bu açıdan değerlendirdiğimizde kapitalizmin yoksulluğu dönüştürerek bir nevi biçim değiştirmesine neden olduğunu görürüz. Örneğin kapitalist sistem insan emeğini bir meta olarak görüp sömürde bulunarak toplumsal alanda bir tarafı muazzam zenginlikler ile kuşatırken, bir tarafı ise yoksulluğun içerisine sürüklemektedir. Bu bağlamda dünyanın gelişmiş, az gelişmiş, gelişmemiş ülkelerinin tamamında yoksulluk yapısal bir sorun olarak kendini göstermektedir (Saçlı, 2019).

Bir diğer yandan yoksulluk hacminin genişlemesinde küreselleşme olgusu etkilidir. Günümüz dünyasını incelediğimizde sözde büyük bir zenginliğe ve refaha rağmen büyük bir kitle halen açlık sınırının altına yaşamakta, yetersiz beslenme, sağlıklı suya erişememe, temel eğitim, sağlık, iş imkânlarından yararlanamama gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla yoksulluğun bu derece karmaşık bir sorun alanını temsil etmesinde küresel dinamiklerin etkisi göz ardı edilemeyecek kadar fazladır. Küreselleşme ile birlikte kapitalizmin ekonomik sistemleri tüm dünyaya dayatılmış bu da özellikle azgelişmiş ve gelişmemiş ülkelerdeki gelir dağılımı adaletsizliğini arttırmıştır. Yine küresel finans ağında meydana gelen krizler, darboğazlar ülkeleri etkileyerek yoksulluk olgusunun artışına neden olmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme olgusu sosyo-ekonomik arka planında birçok dezavantajı barındırmaktadır. Bu dezavantajlı durumlar ise yoksul kitleleri etkisi altına alarak onların yoksulluğunu daha da derinleştirmektedir. Bu çerçeveden baktığımızda küreselleşmenin yoksulluğun artmasına sebep olan birçok özelliği vardır (Aytaç, 2013).

Küreselleşme süreci sermayenin küreselleşmesine hizmet eden neoliberalizmin politikaları ile yakından ilişkilidir. Dünyada özellikle 1970'li yıllarla birlikte liberalizmin ileri hali olan neoliberal politikalar kendini göstermeye başlamıştır. Neoliberalizm en basit tanımı ile serbest piyasa düzeninin hâkim olması, devletin rolünün azaltılması, rekabetin ve girişimciliğin ön plana çıkması şeklinde tanımlanabilir. Dolayısıyla bu politikalar ile birlikte dünyada ekonomik pazarın genişlemesi, malların ve hizmetlerin yaygın hale gelmesi, para akışının oldukça hızlanması üretimin esnek bir görünüm kazanması ve acımasız iş kültürlerinin doğması gibi unsurlar, bir taraftan zenginliği artırırken diğer taraftan da kitlesel anlamda yoksul kesimleri meydana getirmektedir. Bu noktada, bu durumun altında yatan en büyük neden ise kaynakların adil bir şekilde bölüşülmemesidir. Bu faktörler özellikle kentlerdeki yoksul kitlelerin artışına neden olmaktadır. Küresel sermaye ve neoliberal öğretiler zenginleri daha zengin hale getirmekte, alt tabakada yer alan yoksul ve dezavantajlı kesimleri ise daha yoksul bir duruma sürüklemektedir. Dolayısıyla günümüz dünyasında sözde zenginliğe rağmen yoksul kitlelerin oranı her geçen gün artmaktadır.

Yoksulluğa neden olan makro nedenler arasında: Ekonomik sistemler, küreselleşme, neoliberal öğretiler olduğu gibi bu konuda mikro nedenlerin de etkili olduğu da göze çarpmaktadır. Mikro düzeydeki faktörlerin başlıcalarına kısaca değinmek gerekirse, bunların başında toplumların kendilerine özgü toplumsal yapıları, milli gelirin adaletsiz dağılımı, ekonomik krizler, yüksek enflasyon oranları, eğitimsizlik, hanehalkı büyüklüğü, kırdan kente göç, yüksek oranda işsizlik, istihdam olanaklarının düşüklüğü, vb. gelmektedir. Bahsedilen bu faktörlerin küresel ölçekte de görülebileceğini önemle belirtmek gerekmektedir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012).

Görüldüğü üzere yoksulluğun oluşumuna etki eden birçok faktör, yoksulluğu karmaşık ve çok boyutlu bir sorun haline getirmektedir. Bu noktada yoksulluk tek başına maddi gelir eksikliğinden veya ekonomik nedenlerden kaynaklanan bir sorun değildir. Yoksulluğu çok boyutlu bir sorun haline getiren onun sosyal, ahlaki, çevresel, bölgesel, ulusal ve hatta küresel ölçekli bir sorun olmasıdır (Kalaycı, 2015).

3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK VE KENT YOKSULLUĞU

Günümüzde yoksulluk olgusu az gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada önemli bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Dolayısıyla yoksulluk olgusu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yapısal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunun “gelişmekte olan ülke” statüsündeki Türkiye için ayrı bir önem arz ettiği aşikârdır. Zira bir ülkenin gelişmiş ülke statüsüne gelebilmesi, yoksulluk gibi gelişimini engelleyen toplumsal problemlerini çözmesiyle yakından bağlantılıdır (Aksan, 2009). Bu noktada gelişmekte olan ülkemizde en önemli sorunlardan biri olarak karşımıza çıkan yoksulluk, birçok hane halkının içinde bulunduğu, tecrübe ettiği bir durum olmakla birlikte sosyal gerçekliğe nüfuz eden bir durumdur.

Türkiye’de yoksulluğun nedenlerini incelediğimizde bu unsurların başında: Gelir dağılımı adaletsizliği, işsizlik oranlarının yüksekliği, ekonomik buhranlar, yüksek enflasyon oranları, ücretlerin düşüklüğü, eğitimsizlik, uygulanan birtakım ekonomik politikalar gibi nedenler gelmektedir (Cerev, 2018). Bir diğer yandan ülkede belirli zamanlarda baş gösteren ekonomik krizler ülke ekonomisini olumsuz etkilemiş ve bu durum yoksulluk oranlarını artırıcı yönde olmuştur. Türkiye’deki yoksulluk olgusunu değerlendirdiğimizde görüyoruz ki Türkiye’deki yoksulluğun görünümü dönem dönem farklılıklar göstermekle birlikte özellikle 1980’li yıllarla birlikte geçmişten daha farklı bir hal almıştır. Şöyle ki Türkiye küresel ekonomi ile bütünleşme adına yapısal bir dönüşüm sürecine dahil olarak neoliberal politikaları benimsemiştir. Bu noktada serbest piyasa, özelleştirme gibi politikaların uygulanması arka planda yoksulluğun şiddetini artırıcı yönde olmuştur. Şöyle ki bu politikalar ile sosyo-ekonomik alanda köklü bir değişim gerçekleşirken 1990’lı yıllarda peş peşe yaşanan krizler sonrasında ekonomi küçülmüş, işsizlik ve yoksulluk artış göstermiştir. Mali krizler ve vergi sistemindeki adaletsizliklerin de etkisiyle kayıt dışı ekonominin yüksek oranlara ulaştığı bu dönem devletin siyasal ve politik olarak güç bir duruma düşmesini de beraberinde getirmiştir (Aksan, 2009). Dolayısıyla uygulanan politikaların ve ekonomik krizlerin de etkisiyle ülke ekonomisinde bozulmalar meydana gelmiş bu durum da yoksulluğu beslemiştir.

Türkiye’de özellikle son yirmi yılı değerlendirdiğimizde: 2000’li yılların başlarında yine birtakım ekonomik buhranlar görülmüş; ekonomi küçülmüş, işsizlik ve gelir dağılımı adaletsizliği artış göstermiş, ülke ekonomisi olumsuz yönde etkilenmiştir (Yaşar ve Taşar, 2019). 2000’li yıllarda görülen ekonomik krizlerin ardından Türkiye’de ekonomik olarak büyüme politikalarıyla birlikte işsizliği ve yoksulluğu azaltmaya yönelik politikalar hayata geçirilmiştir. Bu politikalar ile birlikte geçmişe nazaran düzelmeler meydana gelse de ülke ekonomisinin kırılgan yapısı, gelir dağılımı adaletsizliği, yüksek enflasyon, işsizlik, finansal çıkmazlar, döviz kurlarındaki yükselişler gibi durumlar varlığını devam ettirdiği için yoksulluk olgusu bunların da etkisi ile halen varlığını devam ettiren yapısal sorunlardan biridir. Genel olarak düşünüldüğünde son yıllarda Türkiye’de yoksulluğun “mutlak yoksulluktan” ziyade “görelî yoksulluk” olarak varlığını devam ettirdiği göze çarpmaktadır.

Türkiye’de yoksulluğu ölçen çalışmalara gelecek olursak, bu çalışmaların tarihi oldukça yakın bir döneme dayanmaktadır. 2000’li yıllarla birlikte Türkiye İstatistik Kurumu’nun “Gelir ve Yaşam Koşulları” adı altında yapılan çalışmaları ivme kazanmıştır. Bu noktada güncel yoksulluk verilerine bakmakta fayda vardır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun yoksulluk araştırmaları ile ilgili güncel verilerine baktığımızda 2020 yılında yapılan gelir ve yaşam koşulları araştırmasına göre görelî yoksulluk oranı:

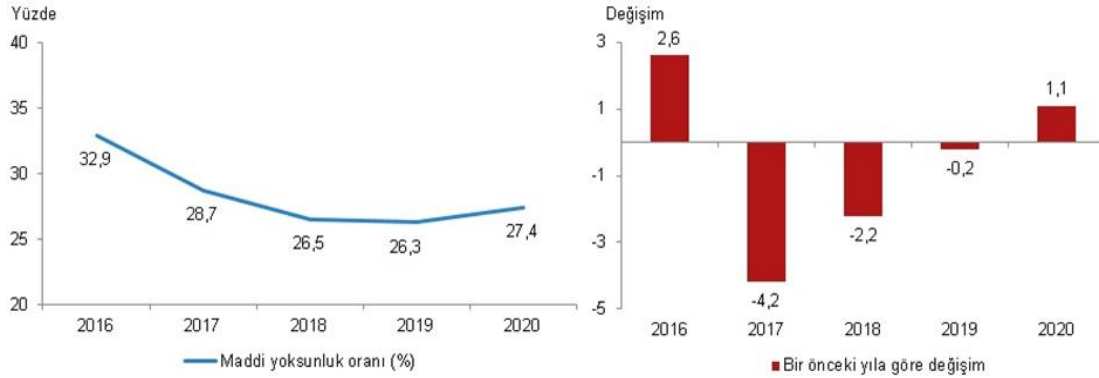
Toplumda genel düzey bakıldığı zaman bu genel düzeye göre belli bir sınırın altında gelire sahip olan bireyler görelî anlamda yoksul olarak kabul edilirler. TÜİK tarafından eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’si dikkate alınarak belirlenmiş olan yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı 2020 yılında 0,6 puan artış göstererek %15,0 seviyesine gelmiştir. Yine TÜİK tarafından medyan gelirin %60’ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı ise son yılda 0,6 puan artarak %21,9 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK).

Tablo 1. Türkiye’de Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksulluk Oranı (%), 2011-2020

Anket Yılı	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Gelir referans yılı	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Meydan gelirin %40’ine göre	10,1	10,0	9,1	8,7	8,7	8,4	7,4	7,9	8,3	8,9
Meydan gelirin %50’ine göre	16,1	16,3	15,0	15,0	14,7	14,3	13,5	13,9	14,4	15,0
Meydan gelirin %60’ine göre	22,9	22,7	22,4	21,8	21,9	21,2	20,1	21,2	21,3	21,9
Meydan gelirin %70’ine göre	30,0	30,2	29,5	29,4	29,5	28,7	28,1	28,5	28,5	29,0

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Tablo-1’de yer alan verilere göre TÜİK tarafından eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %40’ı dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,6 oranda bir artış göstererek %8,9 olarak gerçekleşmiştir. Medyan gelirin %70’i dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre ise yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,5 oranında bir artış ile %29,0 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Şekil 1. Maddi Yoksulluk Oranı
Kaynak: www.tuik.gov.tr

TÜİK’e göre maddi yoksunluk finansal sıkıntıda olma durumunu ifade eder. TÜİK’e göre maddi yoksunluk çamaşır makinesi, renkli televizyon, telefon ve otomobil sahipliği ile maddi anlamda beklenmedik harcamalar yapabilme durumu, evden uzakta bir hafta boyunca tatil yapabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçlarını ödeyebilme, iki güne bir et, tavuk, balık içeren yemekleri yiyebilme ve yaşadıkları evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme durumu ile ilgili hanehalklarının algılarını göstermektedir. Belirlenmiş olan dokuz maddenin en az dördünü karşılayamayan bireylerin oranı olan ciddi maddi yoksulluk oranı 2019 yılında %26 iken 2020 yılında 1,1 puan artış göstererek %27,4 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK).

Bu veriler genel olarak Türkiye’de güncel yoksulluk oranlarını göstermesi açısından bize fikir vermektedir. Verilerden de görüldüğü üzere yoksulluk oranlarında bazı yıllar azalmalar bazı yıllar dalgalanmalar mevcuttur. Dolayısıyla yoksulluk çözüm üretilmesi gereken bir alan olarak Türkiye’de varlığını devam ettiren bir sorundur.

3.1. Türkiye’de Kentsel Yoksulluk

Belirli bir sosyo-ekonomik işleyişin ve yaşam tarzının var olduğu toplum yerleşmelerinden olan kentlerde görülen yoksulluk olgusu literatürde kentsel yoksulluk olarak adlandırılmaktadır. Kent alanlarında yaşanan yoksulluk bünyesinde, maddi yetersizliklerin yanı sıra; barınma problemi, hizmetlere erişememe, kentsel yaşamla bütünleşememe gibi birçok sorunu barındırmaktadır. Zira kentsel yoksulluk kent alanlarına özgü karmaşık bir yoksulluk biçimidir (Özel, 2015).

Kentsel yoksulluğun ortaya çıkış serüveni sanayileşme süreci ile paralellik göstermektedir. Sanayileşen ve kapitalistleşen toplumlar için yeni yaşam alanları kentler olmuş ve büyük kentler meydana gelmiştir. Bu kentler aynı zamanda yepyeni yoksulluk biçimlerinin ortaya çıktığı manzaraları yansıtır. Dolayısıyla sanayileşme ve kapitalistleşme süreçleri ile ortaya çıkan kentsel yoksulluk olgusu, görülen ekonomik sistemler ve küreselleşme olgusu ile birlikte toplumların kanayan yarası olarak kendini göstermiştir. Bu noktada günümüz Türkiye’inde görülen en önemli yoksulluk biçimlerinden biri “kentsel yoksulluktur”.

Kentsel yoksulluk olgusu ile kentleşme süreçleri arasındaki bağlantı göz ardı edilemeyecek kadar güçlüdür. Dolayısıyla Türkiye’de kentsel yoksulluk olgusunu incelediğimizde onun Türkiye’nin kentleşme süreci, kırdan kente göç, gecekondulaşma, işsizlik gibi süreçlerle oldukça yakından ilişkili olduğunu görürüz. Konuya bütünlüklü açıdan yaklaşabilmek için Türkiye’nin kentleşme sürecine daha yakından bakmakta fayda vardır.

Türkiye’de kentleşme süreci özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra hız kazanmıştır. Ancak, Türkiye’de kentleşme süreci Batılı ülkelerin kentleşme süreçleri ile paralel bir düzlemde gerçekleşmemiştir. Şöyle ki Türkiye’de kentleşme hızı sanayileşme hızından daha düşük seyrettiği için gelişim tam olarak sağlanamamıştır (Kıray, 1998). Türk sosyolojisinin önemli isimlerinden olan Mübeccel Kıray’a göre bir ülkede ve o ülkenin kentlerinde meslek kuruluşları, sendikalar, çeşitli iş kolları ileri düzeyde örgütlenmiş ve iş birliğini geliştirmişse, o ülke gerçek anlamda sanayileşmiş ve kentleşmiştir. Fakat bir ülkede iş bölümü ve uzmanlaşma gelişmemişse, marjinal sektörler büyük ölçüde varlığını devam ettiriyorsa, o ülke veya şehir yeterince kentleşmemiştir. Türkiye açısından baktığımızda Türkiye’nin kentleşme sürecinde bazı sınırlı alanlar dışında uzmanlaşma ve örgütsel gelişmişlik düzeyi oldukça düşüktür (Kıray, 1998). Dolayısıyla Türkiye’nin kentleşme süreci kendi bünyesinde birçok sorunu barındırdığı için, sanayileşmenin ve gelişimin tam olarak sağlanamadığı örgütlü bir iş yapısı ve tabakalaşma sisteminin oluşamadığı kentler büyük yoksulluklara gebe kalmıştır.

Bir diğer yandan Türkiye’de özellikle 1950’li yıllarla birlikte; tarımda makineleşme, tarım topraklarının bölünmesi, köylülüğün çözülmesi gibi nedenlerle kırdan kente göç yaşanmıştır. Bu göç hareketinin yaşanmasında kentin olanakları, kentteki iş ve imkânların cazibesi gibi unsurlar çekici etken olmuştur. Böylelikle kırdan kente göçen nüfus örgütlü bir iş yaşantısının olmadığı kentlerde umdukları gibi bir işe girememişlerdir. Bu noktada kırdan göç yolu ile gelen insanlar daha çok üretime pek katkısı olmayan, küçük ölçekli, marjinal işlerde çalışmışlar veya işsizlik ile karşı karşıya kalmışlardır (Kıray, 1998). Bu gibi nedenlerle kırdan kente göç olgusu kent alanlarında yoksulluğu arttırmış ve bir nevi kıyın yoksulluğunu da kent alanlarına taşımıştır.

Türkiye’de 1980’li yıllara gelindiğinde uygulanan politikalar ile birlikte iş gücü piyasaları istikrarsızlaşmış, devletin tarımsal destekleri azalmış ve kırdan kente göç daha da artış göstermiştir. Göçe bakılarak istihdam olanaklarının kısıtlı kalması kentlerde yoksulluğu derinleştirmiştir. Bu yıllarda uygulanan politikalar toplumsal alanda yoksulluğu besleyici yönde olmuştur. Daha önceki zamanlarda düşük sanayileşme ve hızlı kentleşme faktörleri ile ele alınan kentsel yoksulluk; son dönemlerde neoliberal politikaların öncülüğünde gerçekleştirilen enformelleşme, esnek üretim ve esnek istihdam, güvencesiz ve kayıt dışı çalıştırma gibi politikaların yarattığı etkiyle açıklanmaktadır. Bu noktada Türkiye’de kentsel yoksulluk yeni bir görünüm kazanmış ve artmıştır (Gün, 2017). Dolayısıyla Türkiye’ye özgü kentleşme sorunlarının devam etmesi ile birlikte kentler işsizliğin, gelir dağılımındaki dengesizliğin ve barınma sorununun arttığı yerlere dönüşmüştür. Dolayısıyla yoksulluk kentsel alanlarda giderek büyüyen bir sorun yumağı haline gelmiştir. Bir diğer yandan küreselleşme ve neoliberalleşme süreçleri yalnızca kentin alt tabakalarını değil orta tabakaları da etkilemiştir. Aytaç’a göre (2013) bu süreçlerle birlikte orta tabakalar erimekte ve bu tabakalarda da işsizlik, enformel sektör, düşük ücret problemleri, yaşam standardında düşme gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Böylece yoksulluğun etki alanı da genişlemektedir.

Günümüz Türkiye’sinde nüfusun büyük bir çoğunluğu kentler yaşamaktadır. Türkiye’de özellikle büyük kentlere baktığımızda bu kentler kozmopolit yapıları ile uluslararası göçmen akışları, gelir dağılımındaki dengesizlikler, hayat pahalılığı, işsizlik, güvenlik sorunları gibi pek çok olumsuz unsurla kuşatılmıştır ve bunlar yoksulluğu giderek artırmaktadır (Aytaç, 2016). Dolayısıyla günümüzde kentlerde derinleşerek devam eden yoksulluk olgusu kentin sosyal dokusuna sirayet ederek toplumsal alanda birçok görünüme sahiptir. Aynı zamanda kentsel yoksulluk Türkiye’nin kentlerdeki birçok sosyal sorunun kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. TÜRKİYE’DE KENTSEL YOKSULLUĞUN TOPLUMSAL BOYUTLARI VE NEDEN OLDUĞU SOSYAL PROBLEMLER

4.1. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma dinamik bir kavram olarak çok boyutludur. En genel anlamı ile düşündüğümüzde sosyal dışlanma bireylerin toplumla tam olarak bütünleşememe durumunu anlatmaktadır. Toplumun gerisinde kalan, kenarda duran, toplumsal faaliyetlere katılamayan, kısacası toplumla bütünleşme noktasında birtakım problemler yaşayan bu grubun yaşadığı durum sosyal dışlanma olarak adlandırılmaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). Bu bağlamda sosyal dışlanma toplumu oluşturan kitlelerden bazılarının çeşitli nedenlerle toplumsal yaşama etkin olarak katılım sağlayamamalarını; eğitim, sağlık, barınma, istihdam, sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaçlara ulaşacak imkânlardan yoksun oluşlarını ifade etmektedir. (Bıçkı, 2015). Sosyal dışlanmanın; ekonomik, politik, toplumsal, kültürel olmak üzere birçok şekli vardır. Dolayısıyla bireyler; toplumsal ilişkilerden, politik süreçlerden, ekonomik etkinliklerden, sosyo-kültürel unsurlardan bir şekilde dışlanabilirler.

Yoksulluk ve sosyal dışlanma ilişkisine baktığımızda yoksulluğun her türlü sosyal dışlanma ile bağlantısı olduğunu görürüz. Bu noktada kentsel yoksulluğun toplumsal alanda en önemli görünümünden biri sosyal anlamda bir dışlanmaya neden olmasıdır. Yoksulluk ve yoksulluğun içinde barındırdığı birtakım karakteristik özellikler sosyal dışlanma sebebi olarak görülebilir. Türkiye açısından baktığımızda Türkiye’de kentsel alanlarda yoksul bireyler sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu durum toplumsal yapıda önemli bir sorun alanını teşkil etmektedir. Genel olarak baktığımızda yoksul bireyler: Mal ve hizmet piyasalarından, tüketim toplumundan, işgücü piyasalarından, sosyal hayattan, politik alandan dışlanabilmektedirler. Sosyal dışlanma ile bireylerin emek piyasalarından dışlanması ve iş fırsatlarına erişimde sıkıntı yaşamaları yoksul bireyleri kent ortamında uzun süren kalıcı işsizlik durumuna sürüklemektedir. Bir diğer yandan kent ortamında tüketime ve sosyalleşme süreçlerine yeterince katılamayan bireyler kentleşme ve kente uyum sağlama konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar.

Kentsel yoksulluk özellikle kentin kenar bölgelerinde ve yoksul bölgelerinde yaşayan bireylerin kentle bütünleşmesinin önünde büyük bir engel teşkil ettiği için yoksul bireyler kendilerini öteki olarak görme, sosyal dışlanmaya maruz kalma gibi sorunların içinde bulurlar. Bunun ötesinde ise yoksul birey kendisini toplumsal yaşamın içinde yalnızlaşmış, değersiz, yabancılaşmış ve aidiyet duygusunu yitirmiş olarak görebilmektedir (Gün, 2017). Bu noktada yoksulluk sosyal olarak yoksunluğa da neden olmaktadır. Kent ortamında toplumsal yaşama aktif olarak katılabilme olanaklarının sınırlılığı, yoksul bireyleri toplumsal işlevlerinden alıkoymaktadır. Bu

durumda yoksul bireyler emek piyasasından, toplumsal ilişkilerden, kültürel ortamlardan dışlanmaktadır. Bu durum onların toplumsal pozisyonlarını, politik olarak etkinliklerini ve ilerleme olasılıklarını da ciddi ölçüde etkileyerek yoksulluklarını her geçen gün daha da kronikleştirmektedir.

Yoksulların kent ortamında sosyal dışlanmaya maruz kalmaları genel olarak onların iş piyasalarına girişlerini zorlaştırmakta bu durum maddi yetersizlikleri yeniden üreterek onların eğitim, sağlık, hukuk gibi alanlardan yeterince faydalanamamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla bir sosyal dışlanma bir diğer sosyal dışlanmayı üretmektedir. Kente yeterince entegre olamayan yoksul bireyler hem kendilerini geri çekmeleri ile hem de kendileri dışında gelişen süreçlerin etkisi ile sosyal dışlanma ile yakından muhatap olmaktadır (Özbay, 2009). Dolayısıyla yoksulluğun çetrefilli halleri sosyal dışlanma unsuru ile daha da artmaktadır. Sistemin genelde yoksul kitleye ihtiyaç duymaması bu kitlenin de sistemle bütünleşme umudunun zayıflığı aynı toplumsal yapıda birbirinden uçurumlarla ayrılmış farklı dünyaların kurulması ile sonuçlanmaktadır. Bu durumu toplumsal bütünleşme sorunu olarak ele almak mümkündür (Aktaş, 2020). Bu açıdan değerlendirdiğimizde yoksul kitlelerin kent ortamında sosyal dışlanmaya maruz kalmaları toplumsal bütünleşmenin önündeki en büyük engellerden biridir.

Yoksulluğun toplumsal alanda kendini gösterme biçimlerinden biri yoksulluk kültürüdür. Bireylerin yoksulluk kültürünü içselleştirmeleri sosyal dışlanma süreçleri ile yakından ilgilidir. Bu açıdan baktığımızda Oscar Lewis'in ortaya koymuş olduğu bu kavrama göre; yaşam tarzı olarak ele alınan yoksulluk kültürü, yoksulluğun kuşaktan kuşağa aktarılmasını, belirli yoksul kesimlerin benzer davranışlar göstermelerini ve bu davranışlar ile toplumdan ayrılmalarını dile getiren bir kavramdır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). Yoksulluk kültürü yaklaşımı, yoksulluğun nesilden nesle aktarıldığını, bir korunma mekanizması ve yaşam biçimi olduğunu söyler. Lewis yoksulluk kültürünü karakterize eden birtakım özellikler sıralamıştır. Bunlardan bazılarını bakacak olursak: Düşük hayat beklentisi, eğitimsizlik, suça eğilim, işsizlik, sosyal kurumlardan yararlanmama gibi unsurlar olduğunu görürüz. Bu tür unsurlar sosyal anlamda toplumun dışında kalmayı ve kötü yaşam standartlarını ifade etmektedir (Bıçkı, 2013). Lewis'in yoksulluk kültürü kavramsallaştırması tüm yoksullar için geçerli değildir. Zira yoksul bir halde olmak yoksulluk kültürü olarak kavramsallaştırılan durumu oluşturan en büyük unsur olsa da bu tüm yoksullar için geçerli olmayabilir (Bıçkı, 2013). Bu kavram yoksulluğu, belirli bir yaşam tarzı olması ve süreklilik arz etmesi gibi özellikleri ile ele almasının yanında; dışlanmayı ve kendi haline bırakılmışlığı da yansıtmaktadır. Türkiye'de yapılan alan araştırmalarında da saptandığı üzere Lewis'in yoksulluk kültürü yaklaşımı tüm yoksullar için geçerli olmasa da kent ortamında çoğu birey yoksulluk kültürünün umutsuzluk, düşük gelecek beklentisi, eğitimsizlik, yoksulluğu içselleştirme gibi karakteristik özelliklerini taşımaktadır.

4.2. Mekânsal Ayrışma ve Konut Problemleri

Kentsel yoksulluk olgusunun toplumsal alandaki en önemli görünümülerinden biri konutlara erişimde yaşanan güçlükler ve mekânsal anlamda ayrışma problemidir. Yoksul bireyler barınma ihtiyaçlarını karşılayacak konutları bulmakta birtakım zorluklar çekmektedirler. Konuya Türkiye özelinde baktığımızda özellikle kırdan kente göç yolu ile gelmiş bireyler konut hususunda birçok zorluk yaşamışlardır. Bu durum daha ucuz yollarla karşılanabilecek konutların ortaya çıkmasına ve buna paralel olarak bu konutların yer aldığı bölgelerin doğmasına zemin hazırlamıştır.

Göçün kentsel yoksulluğu tetikleyici bir yönde olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda geçmiş yıllarda göç ile gelmiş birey bir tampon kurum olarak hemşeri ağlarıyla bulduğu mekânlara yerleşmiştir. Bu noktada özellikle İstanbul, Ankara gibi büyük şehirlerde bu şehirlerin sosyo-mekânsal gerçekliği olan gecekondu meydana gelmiştir. Bu noktada kent içinde yerleşme ve konut sorununu çözümü olanağı bulamayan insanlar, bu gereksinimlerini yasal koşulların dışında gidermek amacıyla; kentleşme olgusunun önemli bir boyutunu, yani marjinal kesimi ve bu kesimin fizik mekândaki görünümü olan ve adına "gecekondu" denilen konutları, mahalleleri, bölgeleri meydana getirmişlerdir. Sonuç olarak ortaya çıkan gecekondu topluluğu, kent toplum yapısı içinde sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan ayrı bir yapı ve görünüm kazanmıştır (Çakır, 2011). Bu noktada geçmişten beri kentlerde var olan gecekondu alanları ve kentte bulunan kent içi yoksul bölgeler kentsel yoksulluğun beslendiği ve kendini yeniden ürettiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel ortamda yoksul kitlelerin mekânsal olarak ayrılmış olmasını "mekânsal yarıma" kavramı ile ifade etmek mümkündür. Bıçkı 'ya göre (2011) mekânsal yarıma kavramı literatürde daha çok kentsel toplumun bazı dezavantajlı kitlelerinin kentin diğer kesiminden ayrılmalarını, mekânsal anlamda kendilerine benzer insanlarla bir araya gelmelerini, kendi kitleleri dışındakilere kapalı bir davranış biçimi geliştirmelerini anlatmaktadır. Türkiye'de kentsel alanda gecekondu bölgeleri, kent içi yoksullaşmış alanlar, sosyal konut mahalleri vb. bölgeler mekânsal olarak ayrılmayı gözler önüne sermektedir. Yoksulluğun şiddetli olarak deneyimlendiği bu bölgelerde yoksul kesimler kente ve kentin kültürüne uyum sağlayamamış, kente yabancı kalarak kendi kapalı topluluklarında yaşamlarına devam etmek zorunda kalmışlardır.

Türkiye’ de bu tarz yapıların varlığına ilaveten özellikle 90’lardan sonra kriz ve yeniden yapılanma süreçlerinin ivme yarattığı yeni yoksulluk ve yoksullaşma durumları ise kentsel alanda mekânsal ayrışmaları daha da derinleştirmiştir (Aytaç, 2013). Yoksulluğun en önemli göstergelerinden biri olan sosyo-mekânsal ayrışmalar Türkiye’de yoksulların yaşadığı mekânların genelde varoş kelimesi ile ifade edilmesini de beraberinde getirmiştir. Bu noktada varoş olarak adlandırılan yoksul mahaller kentin merkezi yapısına dahil etmediği; gri ve tekinsiz tarafını yansıtmaktadır.

Kentsel alanda mekânsal olarak ayrışma konusunu incelediğimizde bu durumun birçok toplumsal soruna kaynaklık ettiğini görmekteyiz. Bu durumun kentin fiziksel ve sosyal bünyesine ve yoksul bireylere birçok olumsuz etkisi vardır. Örneğin bu mahallerde yaşayan insanlar mekânsal anlamda ayrıştıkları için hem kamusal hem de özel sektör kaynaklarından daha az yararlanırlar. Bir diğer yandan bu insanlar kentle bütünleşme hususunda zorluk yaşarlar. Dolayısıyla kentte yaşayan fakat kentin sosyal bünyesine ait olamayan kitleler kentin toplumsal yapısında bir aykırılık arz ederler. Bu durumlar kentsel ortamda yoksulluğu yeniden üretmektedir. Bir diğer yandan mekânsal olarak ayrılmış olan kentlerin genel görünümü çelişkili bir yapıdadır. Şöyle ki bir tarafta, yoksul, evsiz, işsiz, gecekondulu, güvensizlik ve riskle dolu kentin karanlık yüzü olan bir mahalle çeperi diğer yandan ise bu bölgenin çok da uzağında olmayan hatta zaman zaman dibinde bile olabilen ışıklı, gösterişli, lüks binalarla ve gökdelenlerle donatılmış kentin ışıklı yüzü bulunmaktadır. Bu çelişkili unsurlar iktisadi ve sosyal eşitsizliklerin mekânsal olarak göstergesidir (Aytaç, 2013).

Aynı zamanda mekânsal ayrışma bir “mekânsal damgalama” problemidir. Toplumsal düzlemde yoksul mahaller ötekileştirici, damgalayıcı bakışlara ve söylemlere maruz kalmaktadırlar. Mekânsal damgalama ile yoksul mahallerde oturan insanların sorunları daha da kronik bir hal almakta bu durum imkân ve fırsatların azalmasına, yoksul bireylerin eşit muamele görmemelerine neden olmaktadır (Aytaç, 2013).

Bugün yoksul insanların kentlerdeki konutsal yerleşimlerini incelediğimizde artık Türkiye’de gecekondu değil gecekonduların ve kent içi çöküntü bölgelerinin dönüşüm sorununun hâkim olduğunu görmekteyiz. Özellikle son yirmi yıla baktığımızda kentsel dönüşüm projeleri bazı yerlerde amacına uygun işleyip olumlu sonuçlar doğursa da genel olarak bu dönüşüm projelerinin amacına uygun işlemediğinde kentler toplumsal yaşam alanı olmanın ötesinde sermayedarların çıkar ve rant elde ettiği yerlere dönüşmektedir (Aytaç, 2013). Bu açıdan düşündüğümüzde kentsel dönüşüm projeleri ile genelde yerinden edilen yoksul kitleler daha düşük statülü mahallelerde, daha düşük standartlı apartmanlarda yaşamlarına devam etmektedirler. Dolayısıyla kentin bir bölgesinde kentsel dönüşüm projeleri ile yok olmuş gibi görünen yoksulluk olgusu kentin başka bir bölgesinde daha düşük statülü semtlerde ve buradaki apartmanlarda büyük ölçüde varlığına devam etmektedir.

4.3. Yoksulluk ve Kentle Bütünleşme İlişkisi

Yaşam alanları ve yerleşim birimleri birtakım özellikleri göz önüne alınarak belirli sınıflamalara tabi tutulmaktadır. Bu sınıflamalardan biri ise kenttir. Kentler meslekler ve üretim bakımından çeşitlenmiş sanayi üretiminin, hizmet sektörünün gelişim gösterdiği; tüketimin arttığı, toplumsal ve kültürel bir öze sahip olan yaşam birimleridir (Alver, 2012). Karmaşık ve çok boyutlu yaşam dünyası ile kentsel alanlar süregelen bir hayatı içinde barındırmaktadır. İnsanların ve mekânların bütün halleri kent sahnesinde yer almaktadır. Bu sahnede ise birbirinden farklı, birbiri ile ilgili pek çok sorun yer almaktadır. Bu sorunlardan biri ise kitlelerin kentte yaşaması ancak kentli kimliğine sahip olamamasıdır. Konuyu Türkiye’nin kentleri açısından değerlendirdiğimizde günümüzde nüfusun büyük bir çoğunluğu kentlerde yaşamaktadırlar. Ancak bu insanlar yeterince kentlileşebilmiş değillerdir. Dolayısıyla Türkiye’de kent ve kentli nüfusun artmasına rağmen kentlileşememe sorunsalı kentin toplumsal yapısında var olan problemlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentlileşme kavramı esasen bireylerin kentin ekonomik, sosyal, kültürel, politik süreçlerine uyum sağlamalarını, kentli birey olarak davranmalarını, kentle bütünleşmelerini ifade eder. Kentlileşme modern bir iş ve yaşam biçimine de karşılık gelir. Ancak kente sosyal anlamda değil de yalnızca fiziken dahil olan bireylerin kentli kimliğini içselleştirmeleri pek de kolay değildir. Bu açıdan baktığımızda Türkiye’de insanların kentlerde yaşayıp ama kentlileşememesinin en önemli nedenlerinden biri yoksulluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak değerlendirdiğimizde yoksul bireyler kent ortamında daha çok küçük çaplı, istikrarsız, marjinal, modern kent yapısına uymayan işlerde çalışmaktadırlar ve yahut işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Hal böyle iken ekonomik yetersizlikler içerisinde kıvranan kitlelerin kentli kimliğini benimsemesi hayli zorlaşmaktadır. Modern iş ve tabakalaşma sistemi içerisinde yer alamayan alt gelir grubu yoksullar için kentlileşme fenomeni uzak bir fenomendir. Şöyle ki yoksul bireyler modern kent ortamının sunduğu, sosyal aktiviteler, sinema, tiyatro gibi imkânlardan pek fazla yararlanamazlar. Maddi kaygılarının peşine düşmüş olan kitlenin bu imkânlardan yeterince yararlanması pek olası değildir. Yine kentsel alanda toplumsal yaşama aktif olarak katılabilme olanaklarının sınırlılığı yoksul kitlelerin kentlileşmesinin önünde engel teşkil etmektedir. Bir diğer yandan daha

önce de belirtildiği gibi mekânsal olarak ayrıışan ve sosyal dışlanmaya maruz kalan kent yoksulları daha çok içe kapalı halde yaşamaktadırlar. Kentin içinde kentten farklı bir yapı arz ederek öteki mekân olan bölgelerde yaşayan yoksul kitleler için bu durum kentlileşmenin önünde büyük bir engel teşkil etmektedir (Aytaç, 2016). Yaşanan uyum sorunu kentlilik bilincinin gelişimine olumsuz yönde etki etmektedir (Zengin, 2018). Emek piyasalarından, toplumsal ilişkilerden, kültürel ve sosyal aktivitelerden, politik süreçlerden uzak kalan yoksul kesim kentlilik bilincine sahip olamamakta ve dolayısıyla bu durum kentin sosyal bünyesinde farklı bir yapı arz etmektedir. Sonuç itibarıyla istihdam sıkıntıları, olanakların kısıtlılığı, konut yapısı, kopuk sosyal ilişkiler, kentin beklediği eğitim düzeyinin olmaması gibi nedenlerle birlikte yoksul bireyler kentlilik bilincine erişememektedirler. Dolayısıyla toplumsal boyutu ile yoksulluk kentlileşmenin önündeki engellerden biridir.

4.4. Yoksulluk ve Suç Fenomeni

Yoksulluk ve suç olguları toplumların başa çıkmaya çalıştığı en önemli sosyal problemler arasındadır. Bu noktada yoksulluk ve suç olgusunun bağlantısını incelemek için suç kavramının anlamına bakmakta fayda vardır. En genel ifade ile yasaların cezai yaptırımlara bağladığı ve hukuka aykırı eylem olarak nitelendirdiği davranışlar suç olarak tanımlanmaktadır (Burkay, 2009).

Türkiye’de ekonomik ve sosyal anlamda toplumu etkileyen suç davranışı en önemli toplumsal sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Suç tıpkı yoksulluk gibi farklı nedenlerle bağlantılı ve ciddi sonuçları olan bir konudur. Örneğin yoksulluğun sosyal, ekonomik, kültürel nedenleri vardır ve suç hususu da bu tür nedenlerle yakından bağlantılıdır. Yine yoksulluk sonucunda; dışlanma, boşanma, yabancılaşıma gibi sorunlar ortaya çıkarken suç davranışı sonrasında da bu tür durumların meydana geldiği görülmektedir. Dolayısıyla bu iki olgu birbiri ile oldukça yakından ilişkilidir. Yoksulluğun varlığı suçun ortaya çıkışı için temel ölçüt olmasa da suç davranışının altında yatan en önemli nedenlerden biri yoksulluktur (Açıkgöz, 2015). Zira yoksul olmak suç işlemek için tek neden olarak sayılamaz ancak suça yönelimde yoksulluk oldukça önemli bir etkidir.

Konuya sosyolojik teori ışığında yaklaşırsa: Örneğin sosyal düzensizlik kuramı kuramcılarının göre sosyal çözülme en fazla kent yapısında ortaya çıkmaktadır. Bu sosyal çözülmenin ortaya çıktığı kent alanları suçun da kendini en fazla gösterdiği alanlardır. Bu noktada kuramcılara göre sosyal çözülme ve suçun en önemli nedenlerinden biri yoksulluktur (Kızmaz, 2005). Yine sosyolojik suç teorilerinden olan alt kültür teorisine ve teorisinin en önemli temsilci Cohen’e göre suçlu davranış alt kültürün kolektif gerçekliğinde temellenir (Açıkgöz, 2015). Cohen’e göre alt sınıfın, orta sınıfın sahip olduğu değerlere yasal yollarla ulaşamaması bu sınıfı suça iten en önemli nedenlerden biridir (Kızmaz, 2005).

Tüm bunlardan hareketle baktığımızda yoksulluk olgusunun suç ile olan ilişkisi suçla ilgili olan kuramlarda merkezi önemdedir. Pek çok kuramda yoksulluk suça yönelimde etkili bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Geçmişten bugüne kadar hem dünyada hem de Türkiye’de kentsel alanlarda yoksul kitlelerin yaşadığı gecekondular, kent içi yoksul alanlar ve en genel ifade ile yoksul mahaller suçun ve suçlunun bulunduğu alanlar olarak resmedilmiştir (Açıkgöz, 2015). Özellikle ekonomik nedenlerden ve işsizlikten ötürü suça yönelen bireyler yoksul kesimlerdenidir. Bu noktada genellemeye tabi tutulmaksızın; bazı yoksullar karşı karşıya kaldıkları olumsuzluklar ve sosyal dışlanma sonrası öfkeli bir ruh haline bürünebilmektedir. Bu öfkeli ve umutsuz ruh hali bireyleri suça sürükleyebilir. Aynı zamanda yoksullar kent ortamında genellikle sosyal dışlanmaya maruz kalıp kendilerini toplumun dışında hissettikleri için kurallara uyma veya uymama noktasında diğerlerinden daha rahat veya serbest davranabilmektedirler ve bu durum da bir suç veya sapma davranışına yol açabilir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012). Kentsel alanda yoksulluğun ve kötü ekonomik koşulların bireylerde sosyal bağlılık duygusunu ve normlara bağlılığı zayıflatması da bireylerin suç davranışına yaklaşmasına neden olmaktadır.

4.5. Yoksulluk Kısacasında Çocuklar: Çocuk İşçiliği

Kentsel yoksulluğun toplumsal alanlarda yarattığı sorunlardan bir diğeri “çocuk işçiliği” sorunudur. Kentsel yoksulluk çocukların erken yaşta çalışma yaşamına katılmasını tetikleyici bir durumdur. Kent ile yoksulların kurduğu bağ, kentin olanaklarından yararlanmaktan uzak bir şekilde, yoksulluğun yeniden üretiminde önemli bir faktör olan erken yaşta çalışmaya başlamak, yani çocuk işgücünü ortaya çıkaran bir niteliktedir. Bu bağlamda yoksulların çocukları çalışma hayatı ile küçük yaşlarda yüzleşmektedir (Açıkalın, 2007). Dolayısıyla hane içerisinde maddi gelir yoksunluğunun şiddetli bir şekilde yaşanması beraberinde çocuğun istihdama katılımını getirmektedir. Bu noktada çocuğun yaşadığı ve yoksulluk ile yakından ilişkili olan en önemli sorunlardan biri çocuk işçiliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Kahraman, 2015).

Kentsel alanlarda sıkça göze çarpan çocuk işçiliği sorunu kentsel yoksulluğun körüklediği bir durumdur. Bugün Türkiye’de, kent alanlarında yoksul bireylerin çocukları erken yaşta daha çok enformel sektörlerde ya da sokaklarda çalışmaya başlamaktadır. Yoksulluk üzerinde yapılan birçok araştırmaya göre çalışan çocuklar

çoğunlukla yoksul ailelerin çocuklarıdır. Çocukların işgücü piyasalarına girişlerinde aile bireylerinin işsiz olması veya düşük ücretle çalışması ya da en genel anlamda yoksul olmaları etkilidir (Gün, 2017). Çalışma yaşamının içerisine dahil olan çocukların eğitim hayatları sektöre uğramakta, uzun ve kötü çalışma şartları ile çocukların emekleri sömürülmekte; çalışan çocuklar sosyal güvenlik haklarından mahrum kalmakta ve sağlıksız yahut güvensiz ortamlarda her türlü kötü tutuma boyun eğerek birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. (Akıllı ve Dirikoç, 2017). Bu durum toplumsal olarak bir sorun olmasının yanında çocuk emeğinin sömürüsüne ve çalışarak eğitim hayatının dışında kalan çocukların eğitim yolu ile ilerleme şanslarını ellerinden alarak toplumsal alanda yoksulluğun yeniden üretilmesine neden olmaktadır.

4.6. Yoksulluk ve Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Kentsel yoksulluğun toplumsal alandaki izdüşümlerinden biri toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Toplumsal cinsiyet açısından eşitsizlik hemen hemen her toplumda görülmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliği özellikle ataerkil yapıdaki toplumlarda kendini daha fazla hissettirmektedir. Türkiye toplumunu değerlendirdiğimizde Türk toplum yapısının daha çok ataerkil yapıda olduğunu görürüz. Bu noktada toplumsal cinsiyet hususundaki eşitsizliklere Türk toplum yapısında da sıkça rastlanılmaktadır.

Konuya yoksulluk açısından baktığımızda yoksulluğun kent alanlarında toplumsal cinsiyet eşitsizlerini ürettiğini ve bu eşitsizliklerden en fazla etkilenen kesimin ise kadınlar olduğunu görürüz. Günümüz dünyasında kadınlar küresel kapitalist sermayenin işlediği kentlerde eşitsizliğin modern şekliyle karşı karşıya gelmektedirler. Kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin meydana getirdiği sorunlarla kuşatılmakta, kendi hanelerinde ve toplumsal çevrelerde erkeklerden daha dezavantajlı bir konumda yer almaktadırlar (Açıkgöz, 2010). Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin daha yoğun olarak görüldüğü kentlerde yoksulluk olgusunun birçok açıdan kadınlar üzerindeki etkileri oldukça fazladır (Açıkgöz, 2010).

Toplumsal cinsiyet rolleri ataerkil sistem düzleminde kurulduğunda kadın hane içinde genelde ev işleri, çocuk ve yaşlı bakma, bakıma muhtaç bireye bakma gibi işleri yerine getirmekle yükümlü olarak görülür. Hane içinde erkek ise genelde çalışmakla yükümlü olarak değerlendirilir. Bu noktada çalışan erkeğin dönüşünde ona dinlenme ve konfor olanakları sunmak da kadına aittir. Dolayısıyla ev içi ücretsiz emek olarak sayabileceğimiz ev işleri ve bakım işleri kadınlara düştüğünde bu durum onların yalnızca zamanını almakla kalmaz aynı zamanda yoksulluklarını daha da kronik hale getirir (Tire, 2012).

Bu durumları yapılan bir araştırma ile destekleyecek olursak 2020 yılında Denizli kentinde yapılan bir alan araştırmasının verilerine göre; yoksulluk sınırında yaşayan ve temel yaşam haklarına ulaşamayan kadınların, özellikle kız çocuklarının kurtuluşunu “evlilik ve evlilik için gerekli olduğunu düşündükleri ev kadınlığı rollerini yerine getirebilecek yeterliliğe sahip olma” olarak gördükleri bir anlayış hâkimdir. Eğitim ve meslek yaşamını tam anlamıyla tamamlayamayan kız çocuklarının evlendikten sonra aile içinde yaşadıkları sorunlar, dezavantajlar yoksulluğun farklı görünüşleri ile toplumun karşısına çözülmesi gereken bir sorun olarak çıkarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretir (Aktaş, 2020)

Konuya çalışan kadınlar açısından yaklaştığımızda ise yoksulluğun kadınlar üzerindeki en büyük etkilerinden biri onları karın tokluğuna da olsa belli bir işte çalışmaya itmesidir. Bu işlerde de elbette toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri kendini hissettirmektedir. Kadın erkek ayrımcılığına dayanan eşitsizler istihdam alanlarında da sıkça görülmektedir (Açıkgöz, 2010). Bu açıdan baktığımızda iş piyasalarında erkeklere göre daha dezavantajlı olan kadınlar daha çok küçük ölçekli az gelir sağlayan, günlük, geçici, sosyal güvenceden yoksun kayıt dışı işlerde çalışmaktadırlar. Böyle işlerde çalışıyor olmak yoksul kadınların maddi anlamda ilerlemelerinin önünde engel teşkil ederek onların yoksulluğunu artırmaktadır. Bu bağlamda ataerkil tahakkümler altında üretilen toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri kadın yoksulluğunu kentin toplumsal yapısında görünür kılarak derinleştirmektedir.

5. SONUÇ

Yoksulluk olgusu sosyal, kültürel, ekonomik, politik süreçler ile bağlantılı karmaşık bir sorun alanına karşılık gelmektedir. İnsanlık tarihi kadar eski olan yoksulluk olgusu zamanla kapitalist küreselleşmenin etkisiyle daha da yaygın bir hal almıştır. Dolayısıyla dünya genelinde ve Türkiye özelinde yapılan bütün yoksullukla mücadele çabalarına rağmen, yoksulluk halen dünyada ve Türkiye’de önemli bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Kapitalizmin ve küreselleşmenin de etkisiyle kentler kitleleri çeken, toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren ve yeniden üreten mekanlar olarak karşımıza çıkarlar. Bu noktada küreselleşmenin ve neoliberal politikaların kentlerde eşitsizlikler yarattığı ve bunun en fazla yoksul kesimin büyümesine neden olduğu bir gerçektir. Dolayısıyla günümüz toplumlarında kentsel yoksulluk önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Gün, 2017).

Yoksulluk olgusu gelişmekte olan ülkelerin gelişiminin önündeki en büyük engellerden birini teşkil etmektedir. Bu noktada gelişmekte olan ülke statüsündeki Türkiye’de yoksulluk konusu oldukça önem arz etmektedir. Türkiye’de

kentleşme ve göç olgusuna paralel olarak gelişim gösteren kent yoksulluğu sosyo-ekonomik nedenlerle birlikte süreklilik kazanmakta ve derinleşmektedir. Günümüz Türkiye’inde halen bir sorun olan kentsel yoksulluk bugün kent alanlarında sancılı süreçleri ve çeşitli yoksulluk hallerini ortaya çıkararak farklı bir sosyo-ekonomik desen yaratmaktadır. Yoksul kitlelerin zayıflığını, sessizliğini, dışlanmışlığını imgeleyen kent yoksulluğu, işsizlik, kayıt dışı istihdam, sürekli artan hayat pahalılığı, düzenli gelir yokluğu, eğitim ve sağlık imkânlarından mahrumiyet, kente uyum problemleri, mekânsal yarıma süreçleri, psikolojik sorunların artması vs. ile kendini yeniden üreterek toplumsal bir sorun haline gelmektedir (Aktaş, 2020). Bu noktada kentsel yoksulluğun toplumsal düzlemde birçok görünümü ve kaynaklık ettiği birçok sosyal sorun vardır.

Yoksullar kent ortamında sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadırlar. Dolayısıyla sosyal anlamda baktığımızda yoksullar kent ortamında öteki durumuna düşmektedir. Bu durum toplumsal yapıda sınıf ayrımlarını derinleştirmekte ve ayırmaya sebebiyet vermektedir. Aynı zamanda sosyal dışlanma sonucunda birey emek piyasasından, siyasal süreçlerden, toplumsal ilişki ağlarından ve kültürel ortamlardan uzaklaşmış olur. Bu durum onların toplumsal pozisyonlarını, ilerleme olasılıklarını ciddi ölçüde etkilemektedir. Yoksulların kent alanlarında mekânsal bakımdan ayrılmış oldukları toplumsal düzlemde hemen hissedilir. Bu noktada kentsel yoksullukla karşı karşıya kalan bireyler kentin belli bölgelerinde toplanmıştır. Buralar, hayattan kopukluğu hem fiziki hem de sosyal olarak yansıtır.

Türkiye’de kent ve kentli nüfusun artmasına rağmen kentlileşememe sorunu hâkimdir. İnsanlar çoğunlukla kentlerde yaşarken “kentli kimliğini” içselleştirememektedirler. Bu noktada yoksulluk bu durumun ana sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yoksul bireyler kent ortamında daha çok; istikrarsız, enformel, küçük çaplı, seyyar, marjinal, modern kent yapısına uymayan üretime ve kalkınmaya çok fazla faydası bulunmayan işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu noktada yoksullar kentle sosyal ve kültürel bir etkileşime girme imkânı bulamamakta ve buna bağlı olarak kent kimliği geliştirememektedirler. Bundan dolayıdır ki, günümüz kentlerinde, söz konusu ayrışma süreçleriyle farklı mekânlar, farklı kimlik ve kültürel özellikler vücut bulmakta, birbiriyle çelişen yaşam tarzları ortaya çıkmaktadır (Aytaç, 2016).

Suç ile yoksulluk arasında kesin bir bağlantı olmasa da işsizlik veya ekonomik sebepler, dışlanmanın yaratmış olduğu öfke, bireylerde sosyal bağlılık duygusunu ve normlara bağlılığı zayıflaması gibi durumlar yoksul bireyleri suça ve sapkın davranışa yöneltebilir. Bu durum kentte ve toplumsal yapıda suç davranışlarının artış göstermesine neden olmaktadır. Bir diğer yandan yoksulların çocukları işgücü piyasaları ile erken yaşta tanışmaktadır. Bu durum onların eğitim hayatlarının yarıda kalmasına, emeğin sömürsüne ve genel itibarıyla çocuk işçiliğine neden olmaktadır. Kent toplumlarında hemen her alanda belirgin olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği yoksulluğu beslemekte ve bundan en çok etkilenen kesim ise kadınlar olmaktadır. Bu noktada toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri farklı dinamikleri ile yoksulluğu yeniden üreten bir özelliğe sahiptir.

Tüm bunlar ışığında diyebiliriz ki nedenleri ve biçimi ülkeden ülkeye farklılık göstermekle beraber, Türkiye’de kentsel yoksulluk sosyal dışlanma, mekânsal kutuplaşma, suç, marjinalleşme, çocuk işçiliği, ayrışma gibi birçok olumsuzluğa ve toplumsal soruna yol açmaktadır. Dolayısıyla yoksul bireyler kent ile bütünleşememe, kentin sunduğu fırsatlardan eşit oranda yararlanamama, yoksulluğun yeniden üretilmesi gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Sonuç itibarıyla Türkiye’de kentsel yoksulluk toplumsal boyutuyla kent ilişkilerini ve kentin sosyal dokusunu etkileyen, toplumsal alanda birçok görünümü mevcut olan ve çözüm üretilmesi gereken bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, N. (2007). “Enformel Sektör ve Yoksulluk: Kentsel İşgücü Pazarı Üzerine Etkileri İstanbul ve Gaziantep Örnekleri”, *Sosyo-ekonomi Dergisi*, 6(6):44-62.
- Açıkgöz, R. (2010). “Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme”, *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(2): 45-60.
- Açıkgöz, R. (2015). “Yoksulluk ve Suç: Doğrusal Olmayan Bir İlişki”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1):251-265.
- Açıkgöz, R. ve Yusufoğlu, Ö. (2012). “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları” *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1):76-117.
- Akıll, H. ve Dirikoç, A. (2017). “Türkiye’de Kent Yoksulluğu ve Çocuk: Nevşehir Örneği”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26):197-224.
- Aksan, G. (2009). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Aktaş G. (2016). “Kentsel Yoksulluk ve Gençlerin Yoksulluğu Deneyimleme Biçimleri Üzerine Bir Alan Çalışması: Denizli Örneği”, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(1): 1-18.
- Alver, K. (2012). “Kent İmgesi”. (Ed. Köksal Alver), Kent Sosyolojisi, ss.9-31, Hece Yayınları, Ankara.
- Aytaç, Ö. (2013). “Yoksulluk, Kentsel Sınıfsal ve Sosyal Dışlanma: Modern Kentlerde Sınıfsal/Mekânsal Yarılma ve Suçlaştırılma Mekanizmaları”. (Ed. Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan), Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek, ss.65-124, Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Aytaç, Ö. (2016). “Kent, Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli”, Mukaddime Dergisi, 7(1): 135-155.
- Bıçkı, D. (2013). “Kentsel Yoksulluğun Kültüralist Okumaları”. (Ed. Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan), Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek, ss.143-166, Birleşik Yayınevi, Ankara.
- Bıçkı, D. (2015). Kentte Yoksulluk Ayırışma ve Yaşam Kalitesi, Dora Yayıncılık, Bursa.
- Burkay, S. (2009). “Sosyal Problem Görünümüyle Sapma ve Suç”. (Ed. Nurşen Adak), Sosyal Problemler Sosyolojisi, ss.287-326, Siyasal Kitapevi, Ankara.
- Cerev, G. (2018). “Türkiye’de Yoksulluğun Boyutu”. (Ed. Gökçe Cerev ve Bora Yenihan), Yoksulluk Farklı Boyutlarıyla, ss. 223-239, Dora Yayıncılık, Bursa.
- Çakır, S. (2011). “Türkiye’de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011(23):209-222.
- Giddens, A. (2012). Sosyoloji (Çev. Eren Rızvanoğlu). Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gün, S. (2017). Çocuk, İşçi, Yoksul, Göçmen, Notabene Yayınevi, İstanbul.
- Kahraman, F. (2015). “Türkiye’de İçgöç ve Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Örneği”, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kalaycı, S. (2015). “Yoksulluk Kültürü ve Sosyal Dayanışma Geleneği Yunus Emre Kültür Vakfı Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Karakaş, M. (2010). “Küresel Yoksulluğun Öteki Yüzü: Yeni Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2): 1-16.
- Kıray, M. B. (1998). Kentleşme Yazıları, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kızmaz, Z. (2005). “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme”, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 29(2): 149-174.
- Marx, K. ve Engels, F. (2009). Komünist Manifesto (Çev. Celal Üster ve Nur Deriş). Can Yayınları, İstanbul.
- Oktik, N. (2008). “Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Bakış”. (Ed. Nurgün Oktik) Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları, ss. 21-56, Yakın Kitapevi Yayınları, İzmir.
- Özbay, F. (2009). “Kent Yoksulluğu ve Sosyal Dışlanma”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özel, M. (2015). “Kentsel Yoksulluk ve Türkiye’de Yerel Yönetimlerin İşlevleri”, İdealKent Kent Araştırmaları Dergisi, 6(16): 155-181.
- Saçlı, A. (2019). “Türkiye’de Kentsel Yoksulluk Olgusu Üzerine Bir Değerlendirme”, Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 2(2): 1-21.
- Sipahi, E.B. (2006). “Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Kentsel Yoksulluk: Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Konya Örneğinde Yoksulluk”, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 6(11): 173-189.
- Şenses, F. (2019). Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tire, O. (2017). “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Kadın Yoksulluğu”, Mavi Atlas Dergisi, 5(1): 97-112.
- Turner, B. (1997). Eşitlik (Çev. Bahadır Sina Şener). Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Yaşar, S. ve Taşar, M.O. (2019). “Kavramsal Olarak Yoksulluk ve Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikalarının Etkileri”, Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 19(38): 118-144.

Zengin, E. (2018). “Kent ve Kentlileşme Sarmalında Türkiye”, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 20(1): 85-103.

<https://www.tuik.gov.tr/> Erişim: 15.12.2021.

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim:10.11.2021.